

УДК 325.35.

DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.69.357461>

Слюсар Євгеній Іванович, аспірант кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування, Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна

e-mail: yevgenii_s@ukr.net

ORCID ID: 0009-0009-9325-9946

СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ І ВІЙНИ

У статті досліджуються ключові зміни в державній політиці формування середовища безпеки населення України в період 2013–2025 рр. та адаптації системи захисту населення в довоєний період і під час війни. Дослідження базується на поєднанні онтологічного аспекту безпеки і проблемних питань практики політико-правового забезпечення та організаційно-методичного впровадження головних складових (елементів) соціальної безпеки в нормативно-правових документах, які регламентують сферу національної безпеки України.

Ключові слова: безпека, національна безпека, політика безпеки, безпека населення, громадянське суспільство.

Вступ. Початок ХХІ ст. ознаменувався суттєвим напруженням світового політичного, правового та безпекового простору. Домінант чинником, цього стану стала хвиля міждержавних і внутрішньодержавних конфліктів. Саме з ними пов'язані хвилі масової міграції в країни ЄС, руйнуванням довіри між країнами на регіональному рівні, дезінтеграція слабких держав і безвладдя. За цих умов виникла неабияка потреба модернізації міжнародних і національних політичних інститутів, оновлення правових механізмів та переосмислення ролі держави в сфері захисту населення. На пострадянському просторі особливо небезпечного характеру ця проблематика набула у Вірменії, Азербайджані, Киргизії, Узбекистані, Казахстані й Україні.

Ускладнення внутрішньополітичних процесів в умовах соціальних криз, конфліктів і війни як феноменів найвищого прояву політичної боротьби в сис-

Авторські права: © 2026 належать авторам.

Подано для можливої публікації у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution (BY) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Copyright: © 2026 by the authors.

Submitted for possible open access

publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

темі міждержавних відносин стало неабияким повштовхом щодо необхідності прозорості влади, оперативних рішень щодо правового і соціального захисту населення в умовах воєнного стану, механізмів прийняття рішень, посилення контролю над владою та її відповідальності перед громадянами.

Отже, постає проблема щодо якості управління та узгодження політичних рішень, нормативно-правових практик та механізмів реалізації рішень політики безпеки на національному рівні всіма гілками і рівнями влади. Сутність політики безпеки полягає у визначенні курсу (стратегії), щодо створення ефективного, адаптивного та стійкого безпекового середовища, на основі якого органи державної влади спроможні забезпечити належний рівень захищеності населення і держави в умовах зростання географії й характеру ризиків і загроз. Саме в такому стані, починаючи з 2013 р., опинилася Україна.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика трансформації безпекового середовища представлена в багатьох наукових розвідках. Сучасний науковий дискурс предствлено переважно проблемами еволюції форм і змісту воєнно-політичних конфліктів [1–3], спробами вдосконалення прийомів і стратегій розв’язання та ескалації міждержавних і міжнаціональних конфліктів [4], а також використання технології дестабілізації держав та зміни політичних режимів шляхом занурення в хаос [5; 6], уточнення поняття «безпека» [7; 8] тощо. Проте осмислення соціально-політичних процесів в умовах війни залишається у сфері традиційного бачення мобілізації, напруження складових «сили» країни, що позбавляє її картину національних особливостей і характеру реакцій суспільства.

Метою статті є уточнення понять «безпека» і «безпекове середовище» та аналіз практики органів державної влади України щодо забезпечення безпеки населення країни як центрального елемента стійкості соціальної складової в системі національної безпеки держави в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. У ХХІ ст. світова спільнота увійшла з повним багажем проблем порядку денного у сфері безпеки попередніх часів. Це свідчить, що поняття «безпека» і «безпека життя» повинні зі стану політичної риторики перейти у стан реальностей життя мільйонів людей. А це питання надто непросте.

Показово, що в наукових працях термін «безпека» переважно розглядається як стан суспільних відносин, у якому забезпечується можливість задоволення життєво важливих потреб населення, гарантується реалізація прав і свобод, проголошується гарантування захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз [1].

У контексті заявленої проблеми експертна спільнота також звернула увагу на факт, що в сучасних працях із проблематики безпеки [національної без-

пеки] відсутнє усталене доктринальне або нормативно закріплене визначення термінів «безпека», «безпекове середовище» [9].

Така постановка проблеми, з одного боку, не те щоб звужував цю проблематику до суто національних кордонів і формально-бюрократичної дії (фіксації визначення), але стимулює науковців звернутися до онтологічних засад розуміння поняття «безпека» в його «людиноцетричному вимірі».

Кроками щодо подолання цього стереотипу на національному рівні можна вважати нормативні документи, як Закон України «Про критичну інфраструктуру» (від 16 листопада 2021 р.), Закон України «Про основи національного спротиву» (від 16 липня 2021 р.) [10; 11], та роздуми авторів щодо розв'язання цієї проблеми в історичному, світоглядному й правовому аспектах. Прикладом є праці С. Горбатюка, С. Гордієнко та інших науковців [12; 13].

Професор А. Дзьобань питання щодо визначення поняття «безпека» пропонує розглянути в ключі соціокультурного буття людини / суспільств, що, на нашу думку, дозволяє наблизитися до максимальної адекватності розуміння питання «безпеки» в сучасних суспільствах. У розв'язанні цього питання він спирається на К. Юнга, який вважав, що архетип – це несвідома праформа, що належить успадкованій психічній структурі: унаслідок цього вона може спонтанно заявляти про себе всюди. На думку К. Юнга, у формуванні безпекового середовища людини (спільноти) архетип апріорі посідає провідну роль із певних (людиноорієнтованих, суспільно орієнтованих) причин. Головною з них є те, що в забезпеченні безпеки архетип виступає як базовий стереотип суспільної свідомості і як вихідний елемент усієї системи соціальних відносин, властивих тим чи іншим етносам. Він визначає національний характер і впливає на історичну долю народів [14].

Отже, якщо зіставити погляд К. Юнга на архетип як ключ до розуміння безпеки, то ми можемо говорити про численні регіональні й країнознавчі архетипи: скандинавській архетип, середземноморський архетип, англосакській архетип, слов'янський архетип, японській, китайській та ін.

Така картина матеріалізації світорозуміння країнами – представницями західного архетипу дає нам закінчений проєкт світу безпеки країн «золотого мільярду», який реалізується в чинних національних стратегіях у їхніх суто національно-цивілізаційному й архетиповому ключі.

Тут доречно нагадати, що згідно з політичною культурою підготовки документів, що стосуються питання національної безпеки, наприклад, такої країни, як США, яка вперше стала автором документа «Національна безпека» («Закон про національну безпеку» 1947 р.) то в усіх наступних документах уряду США під безпекою (security) розуміють умови, які є результатом здій-

снення оборонних (захисних) заходів, що зміцнюють неуразливість держави щодо ворожих актів або інших видів зовнішнього втручання.

На користь такого політичного підходу посиляється багато дослідників, які займаються проблемами безпеки. Зокрема, С. Г. Гордієнко розглядає феномен «безпеки» з точки зору права. Він стверджує, що зміст цього поняття є значно ширшим за його статистичне визначення через термін «стан захищеності», який передбачає лише стабільність соціальної системи перед внутрішніми та зовнішніми загрозами. На його переконання, безпека соціальної системи безпосередньо залежить від здатності держави ефективно нейтралізувати внутрішні та зовнішні загрози, що вже визріли [11].

Тобто йдеться про стан середовища безпеки (виклики, загрози), який впливає на самопочуття окремої людини і суспільства в цілому. Щодо національного безпекового ландшафту, як констатують автори доповіді «Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики» (НІСД – 2024 р.), очікувано й найчастіше (22 рази) учасники опитування в переліку загроз національній безпеці у внутрішньополітичній сфері згадували корупцію [15]. Тут доречно згадати «Стратегії національної безпеки України» 2015 і 2020 рр., які були прийняті відповідно під час президентства П. Порошенка і В. Зеленського. Корупція в цих двох документах зазначена як ключова загроза національній безпеці України і фактор, що руйнує суспільство.

На другому місці за частотою згадування експертами (19) були загрози, які об'єднані у групу «Ефективність влади / стійкість державних інститутів». У цій групі помітно виділяється, за кількістю схожих відповідей, загроза надмірної централізації влади та згортання в Україні реформи децентралізації. Децентралізація визнається найбільш вдалою реформою, проведеною в Україні впродовж 2014–2022 рр. У результаті цієї реформи суттєво зросла стійкість України перед російською агресією, а громади та локальні еліти внаслідок реформи отримали істотний ресурс розвитку.

«Горизонтальна дезінтеграція України» – таку умовну назву надано іншій групі відповідей, яка є третьою за частотою згадувань (13) серед всіх внутрішньополітичних загроз. Цей факт цікавий тим, що чимало соціологічних опитувань, проведених в Україні з початку широкомасштабної війни, фіксували появу в українців загальнонаціональної консолідації та формування спільної ідентичності. Натомість учасники експертного опитування НІСД звернули увагу на нові лінії соціальних розломів, що з'явилися в українському суспільстві.

Четвертою за частотою згадувань експертами загрозою (12) стала «Діяльність УПЦ (МП) / РПЦ». Експерти відзначали роль УПЦ (МП) / РПЦ у по-

ширенні антидержавної пропаганди, розпалюванні та провокуванні міжрелігійної ворожнечі, звернули також увагу на підривну діяльність УПЦ (МП) / РПЦ як «п'ятої колони» проти Української держави та її безпеки.

П'яту велику групу серед названих експертами загроз можна об'єднати під назвою «Демографічні втрати, депопуляція, втрата людського капіталу» (10 відповідей). Ідеться про масову еміграцію населення; втрати населення через військові дії; депопуляцію, падіння добробуту тощо.

Слід також зазначити, що в «горизонтальній дезінтеграції України» присутні проблемні питання державного регулювання у сфері міжнаціональних відносин. Як констатує експертна спільнота, необхідність модернізації чинного законодавства державної етнонаціональної політики зумовлена невизначеністю концептуальних засад цієї політики [16].

Від початку воєнного стану на території України (2022 р.) гостро постало питання отримання пенсій і соціальних допомог, які українці отримували раніше, та отримання виплат громадянами, які постраждали через бойові дії, в рамках нових програм грошової допомоги. На державному рівні були прийняті суттєві зміни, а саме: соціальна допомога стала виплачуватися протягом дії воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування.

Проте, як констатують експерти, окремі національні політики та міжнародні фінансові інституції неодноразово висловлювали занепокоєння щодо масштабів державних витрат на соціальну допомогу, заявляючи про нагальну фінансову потребу перейти до набагато меншої моделі державної підтримки вразливих верств населення. Але як показала соціальна реальність, Уряд України спромігся не тільки заявити про державну підтримку особливо вразливих верств населення під час війни, але й саме головне – фінансово забезпечити зобов'язання держави перед цими людьми [1].

Тут слід нагадати, що в законі «Про правовий режим воєнного стану» заходи і повноваження (на час стану) необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави [7].

Особливо чутливим питанням в системі соціальної політики є молодь та її життєві перспективи. Станом на 1 січня 2020 р. в Україні (без урахування тимчасово окупованих Росією територій Криму та ОРДЛО) проживало близько 10,6 млн молодих людей віком від 14 до 34 років, що становило трохи більше 25% українського суспільства. Найбільш промовистими індикаторами цього є дані соціологічних досліджень щодо проблем, які молодь вважає найбільш загрозливими особисто для себе: корупція (37%), війна (36%), серйозні проблеми зі здоров'ям (34%), соціальна несправедливість та безробіття (32%), зростання бідності в суспільстві (30%) [17].

У забезпеченні стійкості соціальної системи неабияка роль належить громадському сектору. Слід зазначити, що в цьому питанні державної політики підтримка громадських ініціатив відбувається в рамках реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки. Основна мета Стратегії полягає саме у створенні сприятливих умов для діяльності ОГС та імплементації партнерських відносин у тандемі «держава – громадянське суспільство», де об'єктом прагнень сторін виступає безпека людини і суспільства.

Українське суспільство продовжує підтримувати високий рівень соціальної згуртованості, співпраці та міжсекторальної взаємодії. Це підтверджують результати соціологічних досліджень. За даними опитування, проведеного в серпні 2024 р. Фондом «Демократичні ініціативи», 69% українців висловили думку, що в умовах повномасштабної війни суспільство стало більш консолідованим. Натомість 24% опитаних переконані, що цього не сталося [18].

Вирішення всієї сукупності проблемних питань соціальної безпеки в системі національної безпеки, про що йшлося вище в режимі «одразу» і «одночас» не уявляється реальним. Для цього потрібен час, ресурси, нові методики і кадри «нової хвилі» [19]. Як свідчить попередня аналітика, багато гарних задумів і конотацій «на краще» в редакціях Стратегій національної безпеки України, які були затверджені в 2007, 2012, 2015 рр., так і залишилося на папері. Головна причина полягала в тому, що рівень виконання цих документів залишався доволі низьким, а окремі завдання (зокрема щодо боротьби з корупцією, реформування системи державного управління, розподілу повноважень тощо) мали властивість переходити з одного документа в інший у якості чергових побажань.

У IV кварталі 2020 р. в Україні розпочався масштабний процес розроблення проєктів документів стратегічного планування за сферами національної безпеки на основі положень «Стратегії національної безпеки України» (2020). Як констатує О. Резнікова, завідувачка відділу проблем стратегічного планування центру безпекових досліджень НІСД, на етапі підготовки цих документів виникла низка проблем, які були спричинені низкою недоліків. У першу чергу їхню глибину визначили питання організаційного забезпечення цих процесів, зокрема нехтування питаннями методології та неналагоджена міжвідомча взаємодія тощо [20].

Це свідчить, що сам факт наявності науково обґрунтованої безпекової стратегії ще не є гарантією досягнення на практиці визначених цілей та результатів. На процес імплементації документів державного стратегічного планування впливає багато факторів: політичних, ресурсних, інформаційних, організаційних,

кадрових, освітньо-компетентнісних тощо. З огляду на це слід додати й інше – сам процес імплементації Стратегії національної безпеки має перебувати на постійному контролі з боку Ради національної безпеки і оборони України (РНБОУ), Кабінету Міністрів України, НІСД та громадянського суспільства.

Висновки. 1. Сучасне безпекове середовище розглядається як сукупність умов, інструментів, інституцій і норм, які забезпечують захист населення та стабільність держави. На початку ХХІ ст. воно набуло поліцентричного характеру: забезпечення безпеки перестало бути монополією держави й було доповнене активною участю ринку, громадянського суспільства та міжнародних акторів. Його ключовими характеристиками стали багаторівневність, адаптивність і превентивність, а також необхідність постійного моніторингу й прогнозування нових ризиків.

2. Соціальна складова у системі національної безпеки України є найбільш динамічним, чутливим і суперечливим елементом. Вона зачіпає інтереси найбільш чисельної категорії людей, які утворюють великий клас «пересічних громадян», які живуть на заробітну плату і відчувають весь тягар соціально-економічних і політичних проблем, якими живе суспільство. Саме ця велика частка суспільства відчуває на собі відтінки слоганів «ефективність влади / стійкість державних інститутів», «горизонтальна дезінтеграція України», «демографічні втрати й втрати людського капіталу» тощо.

3. З початком війни Росії проти України і введенням воєнного стану (2022 р.) соціальна складова безпеки зазнала неабиякого тиску від «горизонтальної дезінтеграції», про що свідчать результати досліджень цих процесів експертами НІСД. Учасники опитування звернули увагу на низку негативних феноменів у настроях регіональних спільнот, які свідчать про явну втому суспільства від війни. Водночас експерти констатують, що в певних регіональних групах населення присутні латентні настрої, які свідчать, що представники цих груп не ідентифікують себе з країною або взагалі наживаються на війні.

4. На відміну від попередніх варіантів документів «Стратегій національної безпеки України» (2007, 2012, 2015 рр.), у документі «Стратегія-2020» у центр національної політики безпеки покладено «людино-суспільство-державо» принцип буття людини як основи і природного начала «архетиповості» (К. Юнг) феномену безпеки. Пересторогою щодо ймовірної політизації цього принципу та усунення його істинного змісту в колективному досвіді народу як виразу «духу справедливості» (безпеки для всіх) є ст. 1 Конституції України, яка проголошує Україну суверенною, незалежною, демократичною і соціальною державою. Це і є гарантією соціального миру і спокою в державі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова С. Є., Клімова А. В., Макарчук О. А. Виплати соціальних допомог у воєнний час: стан та перспективи. *Детермінанти соціально-економічного відновлення держави, регіонів та суб'єктів господарювання* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Рівне, 10 листоп. 2023 р.). Рівне : НУВГП, С. 137.
2. Безпекове середовище / Центр дослідження безпекового середовища «Прометеус». URL: <https://prometheus.ngo/environment/> (дата звернення: 25.01.2026).
3. Богданович В. Моделювання стратегії, орієнтованої на зміну режиму у вибраній країні-мішені через її занурення в хаос, на основі методу функціонально-значимих проміжних станів. *Сучасний захист інформації*. 2015. №2. С. 44–53.
4. Buriak A. Methodological approaches to assessing the impact of threats on the environmental security of society in the international security system. *International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects*. Oslo, 2024. С. 482–510. doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10846686> (дата звернення: 24.01.2026).
5. Буряк А., Маслій О. Трансформація загроз економічній безпеці та безпеці інформаційного середовища України в умовах повномасштабної війни. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2023. №3 (129). С. 28–32. doi: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2023-3-5> (дата звернення: 28.01.2026).
6. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 №1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення: 25.01.2026).
7. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 10.11.2015 №766-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/766-19#n133> (дата звернення: 11.11.2025).
8. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 №2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (дата звернення: 14.10.2025).
9. Про національну безпеку : Закон України від 21.06.2018 №2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 17.11.2025).
10. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 №1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20> (дата звернення: 13.12.2025).
11. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 №1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20> (дата звернення: 19.02.2026).
12. Горбатюк С. Еволюція феномену безпеки: від стародавніх політико-правових учень до сучасної наукової думки. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління*. 2016. №2. С. 28–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2016_2_6 (дата звернення: 19.10.2025).
13. Гордієнко С. Трансформація поняття «державна безпека». *Юридична Україна*. 2020. №8. С. 12–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2020_8_4 (дата звернення: 09.12.2025).
14. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади : монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. 2-ге вид., перероб. й допов. Харків : Право, 2025. 856 с.

15. Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики. Київ : НІСД, 2024. 31 с.
16. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 136 с.
17. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / Сінайко О. О. (кер. авт. кол.), Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б. та ін ; за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 136 с.
18. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2024 – на початку 2025 рр. : аналіт. доп. / за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан, В. Токмана. Київ : НІСД, 2025. 56 с. doi: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.1322>.
19. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. До питання про евристичний потенціал синергетики у дослідженні проблематики національної безпеки. *Інформація і право*. 2025. №4 (55). С. 195–206. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.4\(55\).346409](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.4(55).346409).
20. Резнікова О. О. Проблеми планування у сфері національної безпеки України. *Strategic Panorama*. 2020. № 1/2. С. 5–13.

REFERENCES

1. Antonova, S. E., Klimova, A. V., Makarchuk, O. A. (2023). Vyplaty sotsial'nykh dopomoh u voyenniy chas: stan ta perspektyvy. *Determinanty sotsial'no-ekonomichnoho vidnovlennya derzhavy, rehioniv ta sub"ektiv hospodar'yuvannya*: proceedings of the Scientific and Practical Conference. Rivne: NUVHP, 137 [in Ukrainian].
2. Bezpekové seredovyshe. *Tsentr doslidzhennia bezpekovoho seredovyshecha Prometheus*. URL: <https://prometheus.ngo/environment/> [in Ukrainian].
3. Bohdanovych, V. (2015). Modelyuvannya stratehiyi, oriyentovanoi na zminu rezhymu u vybraniy krayini-misiyi cherez yii zanurennia v khaos, na osnovi metodu funktsional'no-znachymykh promizhnykh stanu. *Suchasnyy zakhyst informatsiyi – Modern information protection*, 2, 44–53 [in Ukrainian].
4. Buriak, A. (2024). Methodological approaches to assessing the impact of threats on the environmental security of society in the international security system. *International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects*. Oslo, 482–510. doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10846686> [in Ukrainian].
5. Buryak, A., Masliy, O. (2023). Transformatsiya zahroz ekonomichniy bezpeci ta bezpeci informatsiynoho seredovyshecha Ukrayiny v umovakh povnomasshtabnoyi viyny. *Derzhava ta rehiony*, 3, 28 [in Ukrainian].
6. Pro oboronu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> [in Ukrainian].
7. Pro pravovy rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 10.11.2015 № 766-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/766-19#n133> [in Ukrainian].
8. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> [in Ukrainian].
9. Pro natsionalnu bezpeku: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> [in Ukrainian].

10. Pro krytychnu infrastrukturu: Zakon Ukrainy vid 16.11.2021 № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20> [in Ukrainian].
11. Pro osnovy natsionalnoho sprotyvu: Zakon Ukrainy vid 16.07.2021 № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20> [in Ukrainian].
12. Horbatiuk, S. (2016). Evolyutsiya fenomenu bezpeky: vid starodavnikh polityko-pravovykh uchen' do suchasnoyi naukovoyi dumky. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. Series: Public Administration*, 2, 28–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2016_2_6 [in Ukrainian].
13. Hordiienko, S. (2020). Transformatsiya ponyattya «derzhavna bezpeka.» *Yurydychna Ukrayina – Legal Ukraine*, 8, 12–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2020_8_4 [in Ukrainian].
14. Natsionalna bezpeka: svitohliadni ta teoretyko-metodolohichni zasady. (2025). O. P. Dzoban (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
15. Analiz zagroz nacionalnij bezpeki u sferi vnutrishnoyi polityki. (2024). URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-04/ad_zagrozi_vnutr_polit.pdf [in Ukrainian].
16. Humanitarna polityka v Ukraini: vyklyky ta perspektyvy (Bila knyha) : analit. dop. / Yu. B. Kaplan, Yu. A. Tyshchenko (Eds.). (2020). Kyiv: NISD [in Ukrainian].
17. Gumanitarna polityka v Ukraini: vikliki ta perspektivi (Bila kniga). (2020). / Yu. B. Kaplan, Yu. A. Tishenko (eds.). Kyiv: NISD [in Ukrainian].
18. Stan rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini u 2024 – na pochatku 2025 rr. : analit. dop. (2025). V. Potapenko, Yu. Kaplan, V. Tokman (Eds.). Kyiv: NISD. doi: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.132215> [in Ukrainian].
19. Danilyan, O. G., Dzoban, O. P. (2025). Do pitannya pro evristichnij potencial sinergetiki u doslidzhenni problematiki nacionalnoyi bezpeki. *Informaciya i pravo – Information and law*, 4 (55), 195–206. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.4\(55\).346409](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.4(55).346409) [in Ukrainian].
19. Reznikova, O. O. (2020). Problemy planuvannya u sferi natsional'noyi bezpeky Ukrainy. *Strategichna panorama – Strategic Panorama*, 1–2, 5–13 [in Ukrainian].

Slyusar Yevgeniy Ivanovich, postgraduate student at the Department of National Security, Public Management and Administration, Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, Ukraine

THE SOCIAL COMPONENT IN THE NATIONAL SECURITY SYSTEM OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF POLITICAL CRISIS AND WAR

The article examines key changes in state policy on shaping the security environment for the population of Ukraine in the period 2013–2025 and adapting the civil protection

system in the pre-war period and during the war. The study is based on a combination of the ontological aspect of security and problematic issues of political and legal support and organizational and methodological implementation of the main components (elements) of social security in regulatory and legal documents that regulate the sphere of national security in Ukraine.

Keywords: *security, national security, security policy, civil security, civil society.*

Статтю подано / Submitted: 05.01.2026

Доопрацьовано / Revised: 27.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 03.02.2026

Опубліковано / Published: 06.05.2026

